

Lærerveiledning

Snakk om økonomi

Bakgrunn

Per oktober 2022 var 227.000 nordmenn registrert med minst en betalingsanmerkning. Forbruksgjelden var på samme tid 150,2 milliarder kroner (kilde: Finanstilsynet.no).

En vanlig årsak til problematisk gjeld er plutselige og uforutsette livshendelser: arbeidsledighet, skilsmisse, langvarig sykefravær eller død i familien. Men risikoen for å havne i gjeldsfellen er også ofte knyttet til forbrukslån, det vil si lån som ikke krever at du stiller sikkerhet, og som har høye renter.

Det er lett å handle på kreditt i dag. Det meste kan kjøpes her og nå og betales senere: klær, sko, mobiltelefoner, reiser, mat... Du trenger ikke penger i lommeboken nå for å kjøpe det du vil ha. Et forbrukslån, en faktura som forfaller en stund etter kjøpet eller en avdragsløsning kan løse problemet på kort sikt.

I Finanstilsynets halvårslige rapport «Finansielt utsyn» fra desember 2022, ser man at gjennomsnittsbeløpet for misligholdt gjeld for aldersgruppen 18–29 år er 29.200 kroner.

En nordisk studie utført av Lowell høsten 2021 viser at kjøpspresset fra sosiale medier på unge voksne er høyt, ikke minst for unge kvinner. Litt over halvparten av respondentene føler økt kjøpspress på grunn av sosiale medier.

En av fem unge voksne mener at kreditt får dem til å handle mer. Og syv av ti unge kvinner oppgir at de handler mer på grunn av muligheten til å handle på nett.

Kombinasjonen av netthandel, enkel tilgang på kreditt og opplevd kjøpspress gjør at mange handler mer enn økonomien tillater og kan havne i en gjeldsfelle.

Formål

Med *"Snakk om økonomi"* ønsker Lowell å øke bevisstheten til unge mennesker rundt økonomi og utfordringene med problematisk gjeld. Lowell ønsker også å redusere risikoen for unødvendig gjeld i denne aldersgruppen. Å starte voksenlivet med gjeld kan få store konsekvenser, og kan øke risikoen for å havne i en gjeldsspiral. Det blir vanskeligere å flytte hjemmefra, leie eller kjøpe leilighet, eller tegne mobilabonnement. Vi ønsker å bidra til en positiv utvikling av unges kunnskap om økonomi og har derfor utviklet skolemateriell rettet mot 8.-10. trinn og elever i videregående skole.

Unge mennesker trenger kunnskap for å få en trygg start på voksenlivet, men ikke alle får denne kunnskapen hjemmefra. Økt fokus på personlig økonomi på skolen er viktig for å veilede ungdom, samtidig som det er et gode for samfunnet.

En annen grunn til at vi ønsker å rette oppmerksomheten mot på økonomi, er at mennesker i en sårbar økonomisk situasjon ofte foretrekker å tie om sine utfordringer. Mange føler skyld og skam og ønsker ikke å vise at de har økonomiske problemer. Å tørre å snakke om dette, og å tørre å be om hjelp tidlig dersom man havner i økonomisk uføre er viktig fordi situasjonen risikerer å bli verre jo lengre tid det tar før en tar tak i problemene.

Snakk om økonomi

Materialet fokuserer på kreditt, netthandel, sosiale medier og kjøpspress, men vår ambisjon er ikke å dekke alle tema på dette feltet.

Materialet består av en lærerveiledning og en Power-Point-presentasjon, som forklarer hvordan leksjonen kan utføres. Det er også en kort innledende film og forslag til ulike type gruppeøvelser.

Målgruppe

Skolemateriellet *"Snakk om økonomi"* er produsert av inkassoselskapet Lowell. Materialet kan brukes for elever på 8.-10. trinn og videregående skole.

Innhold

På de neste sidene finner du forslag til hvordan du kan gjennomføre ”Snakk om økonomi”, en fellesøvelse hvor alle deltar aktivt, ordliste og mer.

Undervisningsmaterialet kan lastes ned gratis på nettet, <https://hs.lowell.no/snakk-om-okonomi> og består av:

Spørsmål om økonomi

Spørsmålene om økonomi skal bidra til å øke de unges bevissthet om hvordan man påvirkes av- og handler i det digitale forbruker- og kredittsamfunnet.

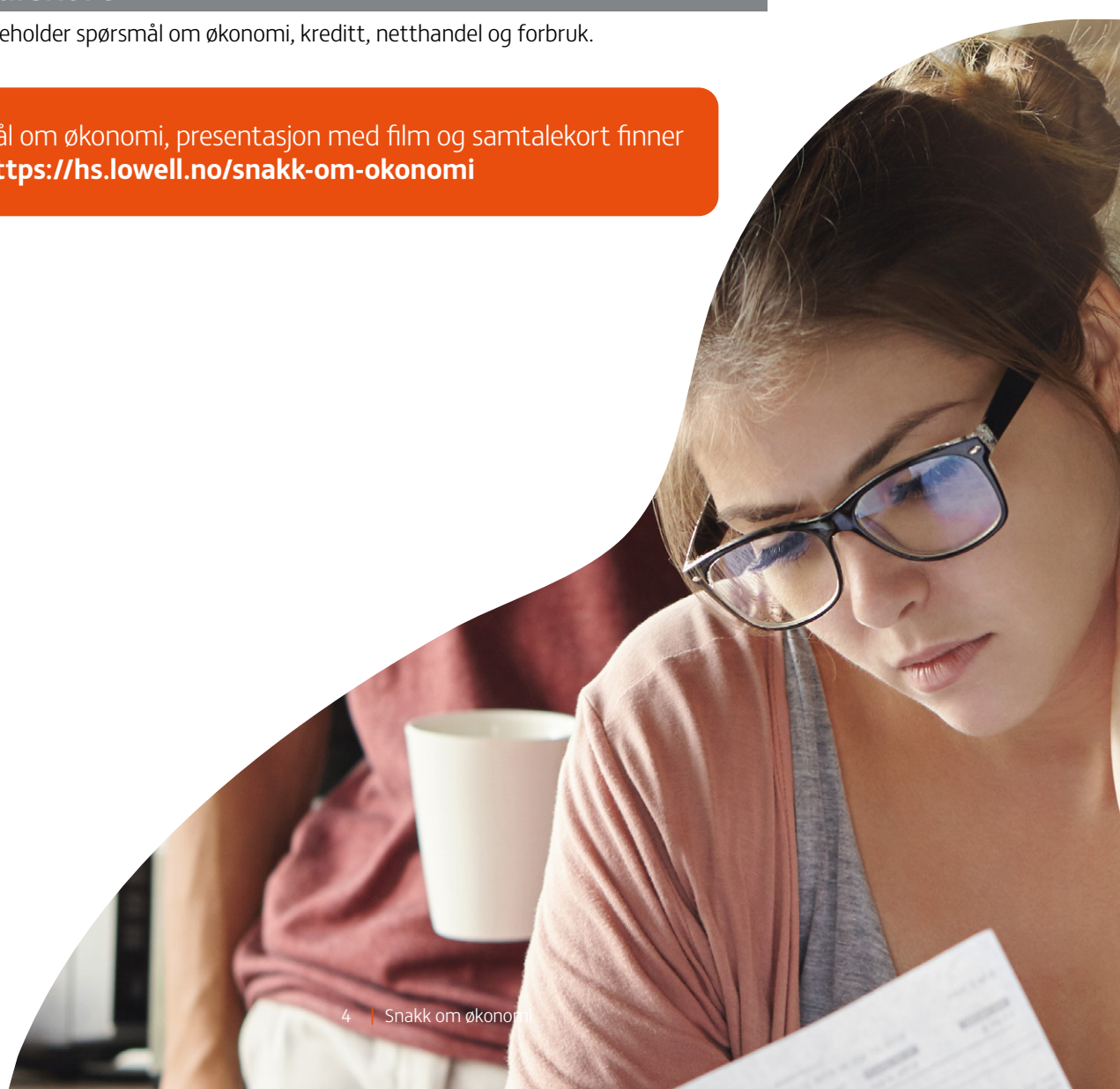
En PowerPoint-presentasjon og en film

Presentasjonen består av totalt 26 sider, og starter med en film på ca. 2 minutter. Sidene inneholder blant annet fakta om problematisk gjeld og de vanligste årsakene til gjeld. De presenterer også begreper som budsjett, forbrukslån, kreditt og renter.

Samtalekort

Kortene inneholder spørsmål om økonomi, kreditt, netthandel og forbruk.

Spørsmål om økonomi, presentasjon med film og samtalekort finner du på <https://hs.lowell.no/snakk-om-okonomi>

Forslag til plan for gjennomføring

1. Spørsmål om økonomi

"*Snakk om økonomi*" kan starte med at elevene går gjennom arket "*Spørsmål om økonomi*". Det gir en kort introduksjon til emnet, litt bakgrunnskunnskap slik at elevene blir kjent med ord og begreper som brukes senere i leksjonen. Elevene skal deretter svare på spørsmål som skal øke bevisstheten om hvordan de kan påvirkes av, og handle i det digitale forbruks- og kredittsamfunnet. Språket og ordlyden i spørsmålene er ment å ha en kombinasjon av alvorlig innhold, men med en humoristisk vinkling for å holde på interessen. Det er en link til spørsmålsskjemaet i begynnelsen av PowerPoint-presentasjonen.

2. Presentasjon

Gå gjennom presentasjonen som inneholder totalt 25 sider og som starter med en film som varer i ca 2 minutter. Presentasjonen er ment som en støtte for den som leder "*Snakk om økonomi*"-leksjonen og er et forslag til rekkefølgen for hvordan temaet formidles. Presentasjonen inneholder fakta om gjeld, de vanligste årsakene til gjeld, hva du skal gjøre hvis du får gjeld, og råd om hvordan du kan unngå gjeldsfeller. Den gjennomgår også begreper som forbrukslån, kreditt og renter. Etter gjennomgangen av presentasjonen, kan man fortsette med øvelsen "*De fire hjørner*" før man tar fatt på gruppediskusjonene.

3. Øvelse "De fire hjørner"

Velg ett eller flere spørsmål fra spørsmålene A, B og C nedenfor.

- Fortell klassen hvordan øvelsen fungerer og hva formålet er (diskuter kreditt og utgifter).
- Still spørsmålet tydelig slik at alle elevene forstår.
- Les deretter opp svaralternativene og pek ut fire hjørner av klasserommet som hver representerer de forskjellige svaralternativene. Når spørsmålet er stilt og svaralternativene er presentert, går elevene til hjørnet med det svaralternativet som best beskriver det de mener / tenker.
- Når alle har valgt et hjørne / svaralternativ; så kan du be elevene snakke med hverandre om hvorfor de valgte akkurat det svaralternativet. Elever som ombestemmer seg kan bytte hjørne under øvelsen.
- La en fra hver gruppe fortelle høyt til resten av klassen hvorfor de valgte å stå i akkurat det hjørnet som representerer det valgte svaralternativet.

Spørsmål A: Vil du kjøpe ny mobiltelefon eller klær med lånte penger/på kreditt?

- Hjørne 1 – Ja
- Hjørne 2 – Nei
- Hjørne 3 – Vet ikke
- Hjørne 4 – Kanskje

Spørsmål B: Påvirker sosiale medier kjøpene dine?

- Hjørne 1 – Ja
- Hjørne 2 – Nei
- Hjørne 3 – Vet ikke
- Hjørne 4 – Kanskje

Spørsmål C: Blir du lettere fristet til å kjøpe flere varer enn planlagt når du handler på nettet enn om du handler i en fysisk butikk?

- Hjørne 1 – Ja
- Hjørne 2 – Nei
- Hjørne 3 – Vet ikke
- Hjørne 4 – Kanskje

4. Diskusjon

Del ut samtalekortene. De inneholder spørsmål dere kan diskutere. Det er ingen svar som er mer riktige enn andre. Spørsmålene er på en A4-side som enkelt kan skrives ut på <https://hs.lowell.no/snakk-om-okonomi>

Hensikten med spørsmålene er å få elevene til å snakke om og reflektere over de ulike årsakene til overforbruk og problematisk gjeld.

5. Sammendrag

Be hver gruppe oppsummere de viktigste punktene de har lært fra leksjonen.

Ordliste

Amortisering: Tilbakebetaling av lån i faste avdrag, for eksempel en gang i måneden.

Avdragsbetaling: Når du ikke betaler for et kjøp med en gang, men betaler avdragsvis, det vil si i små avdrag hver måned.

Betalingsanmerkning: Dersom du ikke betaler regninger som har gått til inkasso, kan du få en betalingsanmerkning. Å ha en betalingsanmerkning betyr at du er registrert med manglende betaling i et sentralt register, og kan gjøre det vanskelig å få mobilabonnement eller lån.

Boliglån: Et lån hvor boligen er stilt som sikkerhet.

Fakturagebyr: Hvis du velger å betale for et kjøp ved å motta en faktura, kan et fakturagebyr bli lagt til. Gebyret vil bli belastet da det vil dekke selskapets kostnader ved å sende fakturaen.

Forbrukslån: Et lån uten sikkerhet (i for eksempel bolig) som tas opp til kjøp av for eksempel klær, sko eller annet. Forbrukslån har høyere rente enn for eksempel boliglån, fordi det ikke kreves at du stiller sikkerhet for lånet.

Gebyr: Når du tar opp et lån eller delbetaler et kjøp (betaler et avdrag om gangen), tar banken gebyrer for å dekke kostnadene. Eksempler på gebyrer er etableringsgebyr og termingebyr.

Gjeld: Penger du har lånt og må betale tilbake.

Gjeldsregisteret: Et sentralt register hvor kredittrammen og forbruksgjelden din er registrert.

Kreditt: Når du kjøper noe, men utsetter betaling til senere, kjøper du på kreditt. Det kan være et kjøp som betales uken eller måneden etter at du har handlet eller hvor betalingen deles opp i mindre avdrag.

Kredittsjekk: Banker eller andre som låner ut penger utfører en kredittsjekk/kredittvurdering hvor de kontrollerer at du har evne/mulighet til å betjene egen gjeld/betale tilbake lånet og renter.

Kredittsjekken baseres på tilgjengelig inntektsinformasjon, skattemelding, folkeregistrert adresse og eventuelle betalingsanmerkninger.

Lån: Med et lån kan du kjøpe noe du trenger/ønsker, selv om du ikke har penger på konto. Det kan være en bolig eller noe annet du ønsker å kjøpe.

Et lån er en avtale mellom den som låner ut et beløp (f.eks. banken) og den som forplikter seg til å betale tilbake lånet. I tillegg til beløpet du låner, betaler du også gebyrer og renter.

Påminnelse om betaling / purring: Hvis du ikke betaler en regning innen betalingsfristen er utløpt, vil du få en påminnelse.

Hvis du fortsatt ikke betaler, kan du til slutt motta et inkassovarsel etterfulgt av en betalingsoppfordring 14 dager etter inkassovarselet.

Mottar du en betalingsoppfordring, så er beløpet du skylder gått til inkasso og det legges på et inkassogebyr.

Renter: Banker eller andre som låner ut penger krever renter på lånet. Renten settes i prosent og er prisen du må betale for å låne pengene. Hvor høy renten er, avhenger av hvor risikabelt banken/utlåner mener det er å låne ut pengene.

SMS-lån/mobillån: Ofte mindre lånebeløp som er raskt tilgjengelig. De har høy rente og den totale kostnaden for denne typen lån kan være svært høy.

Mer om temaet

Om Lowell – vårt samfunnsansvar

<https://www.lowell.no/om-lowell/vart-samfunnsansvar/>